

REZUMAT TEZĂ DE ABILITARE

CUNOAȘTERE ȘI SFINȚENIE CA PARADIGME ALE ÎNDUMNEZEIRII LA SFINȚII PĂRIȚI. ASPECTE DE ANTROPOLOGIE TEOLOGICĂ

Pr. lect. univ. dr. Lucian-Dumitru COLDA

Atunci când, în urma unui concurs de împrejurări, am hotărât că mă voi înscrie la cursurile de doctorat în *Patrologie*, fiind acceptat ca doctorand de regretatul Arhid. Prof. Univ. Dr. Constantin Voicu, am constatat împreună cu acesta că, de obicei, în tradiția românească a ultimelor decenii s-a încetățenit tradiția tratării în cadrul tezelor de doctorat a temelor de mare amploare, care doreau abordarea *in extenso* a unui autor din perioada patristică sau postpatristică. Nu întotdeauna temele abordate au dus, însă – și aceasta din varii motive –, la redactarea unor teze care să exceleze în abordarea subiectelor supuse cercetării doctorale. Drept urmare, am convenit de comun acord cu îndrumătorul de doctorat, ca tema pe care o voi aborda, să se concentreze doar pe un anumit aspect legat de teologia autorului avut în vedere, în cazul meu atenția îndreptându-se spre colosul teologiei postpatristice a veacului al IX-lea, Sf. Fotie cel Mare, patriarhul Constantinopolului, un autor extrem de puțin cercetat în cadrul teologiei române. Astfel, tema pe care am abordat-o atunci, concretizată într-o teză de doctorat susținută în anul 2007 și publicată în anul 2012, se înscria în culoarul trasat de aspectele de antropologie teologică ce au putut fi identificate în scrierile autorului amintit mai sus. Marile teme legate de antropologia teologică au constituit, însă, nu doar atunci preocupările noastre menite să contureze teza de doctorat, ci și ulterior, reprezentând direcțiile de cercetare cărora am încercat să le conturăm un culoar bine definit în cadrul cercetărilor legate de theologisirea Sfinților Părinți. Plecând, așadar, de la aceste nișe de cercetare, ne-am îndreptat atenția pe mai departe, în cadrul cercetării teologice postdoctorale, asupra anumitor autori patristici și postpatristici, în scrierile cărora am căutat să identificăm anumite aspecte legate de antropologia teologică, relevante atât pentru cercetarea teologică academică, cât și pentru viața duhovnicească, în general. Am continuat cu cercetarea legată de Sfântul Fotie, dar am abordat și alte nume, precum Sfântul Grogorie Teologul, Ioan Hrisostom, și, desigur, și alți Părinți ai Bisericii sau alți autori heterodocși.

Teza de față își propune să contureze preocupările personale postdoctorale și de la catedră, pe care să le prezinte într-o sinteză al cărei titlu să reflecte tocmai aceste preocupări: *Cunoaștere și sfințenie ca paradigme ale îndumnezeirii la Sfinții Părinți. Aspecte de antropologie teologică*. De asemenea, abordând aceste teme de antropologie teologică, prezentate într-o propunere de lectură focusată pe recursul la izvoare și eliberată de constrângerile scolastice dăunătoare, teza își propune să prezinte modul în care disciplina cunoscută sub numele de *Patrologie*, reușește să se integreze în structura majoră a interdisciplinarității, structură care marchează tot mai profund cercetarea teologică prezentă.

Întrebarea care se impune, desigur, de la început, este, de ce am ales tocmai tema aceasta, a antropologiei teologice? Răspunsul, rezidă, pe de-o parte, în libertatea pe care fiecare cercetător al teologiei patristice, respectiv postpatristice și-o împropriază și anume, de a aborda anumite teme din vasta paletă a temelor abordate de Sfinții Părinți și de diverși autori heterodocși, iar pe de altă parte, în faptul că, în centrul preocupărilor teologice ale Sfinților Părinți a stat mereu grija pentru mântuirea omului, asupra tainei căruia au stăruit, însă, mereu, în strânsă legătură cu problemele de triadologie, hristologie, pnevmatologie și eclesiologie. Cei cărora Biserica le-a acordat acest apelativ, de *Părinte*, au theologisit, însă, nu dintr-un imbold editorial, ci dintr-o rațiune cu un profund substrat eclesial, respectiv acela de a-l face accesibil și experiabil în mod concret pe Hristos omului, creat după chipul Său, creat ca agent destinat să poarte în sine iconicitatea Creatorului său.

Pe lângă aceste aspecte tratate de noi în studiile publicate, cercetarea de după susținerea tezei de doctorat s-a concentrat, în mare parte, și pe alte câteva direcții, pe care, alături de cele enumerate mai sus, le vom sintetiza în această teză de abilitare și anume, pe culoarele deschise de conceptele de *cunoaștere și sfințenie*, înțelese ca premise ale împlinirii umanului, respectiv paradigme ale îndumnezeirii acestuia. În sensul acesta, atunci când abordează marea problematică a antropologiei teologice, Părinții Bisericii răspund unei necesități care rezidă chiar în întrebarea pe care Mântuitorul Hristos o adresează ucenicilor Lui: „Cine zic oamenii că sunt Eu, Fiul Omului?” (Mt. 16, 13) Răspunsul lor sau theologisirea lor, legată tocmai de aspectul acesta, al faptului că Hristos nu este cineva străin omului, ci este, ca și Creator al acestuia, strâns legat de el, de umanitatea lui, fiind ca *Fiu al lui Dumnezeu și Fiu al Omului*, poate fi considerată, dacă e să folosim un termen lyotardian drept *metanarațiunea* capabilă să conducă firea umană în epectaza ei restauratoare spre țelul ei, adică spre îndumnezeire. Dacă în 1979, Jean-François Lyotard remarca în lucrarea sa *Condiția postmodernă*, faptul că, ceea ce caracterizează epoca postmodernității este, pe de-o parte, tocmai lipsa *metanarațiunilor* „tradiționale” – iluminism, idealism, marxism etc. –, așadar epuizarea totală a strategiilor

narative ale umanității, incapabilă de a mai da răspunsuri societății în care trăiește, iar pe de alta, existența multitudinilor de „limbaje”, care nu fac altceva, decât să pună în pericol „vorbirea” însăși, sau altfel spus, oferind în locul cunoașterii adevărate o pseudocunoaștere, deschizând, astfel, după cum remarca un teolog contemporan, calea spre un babilonism nou, ultratehnicizat, spre o societate deconstructivist-nihilistă, Sfinții Părinți au oferit umanității propriul lor răspuns legat de destinul omului în cadrul creației, arătând că, răspunsul la căutările și năzuințele umanității rezidă în cunoașterea Logosului dumnezeiesc, pe care nu o poate oferi decât tot numai El, ca unire și experiență concretă a sfințeniei, a vieții celei noi și ascunse cu Dumnezeu în Hristos, Fiul Său, pe care o inaugurăm în realismul sacramental al Botezului și al împărtășirii euharistice. În afara unei astfel de perspective, orice alt răspuns se concretizează în ceea ce noi, cei de azi, am putea numi, în același limbaj lyotardian, *metanarațiune* deconstructivistă, care ar pune în pericol demnitatea umană însăși, incapabilă, astfel, de a mai parcurge traseul ei existențial, susținut de o anumită dinamică a creației, spre sfințirea firii.

Pentru Sfinții Părinți – și Sfântul Grigorie Teologul ilustrează, poate, cel mai bine acest aspect, așa cum am arătat într-un studiu – devine clar faptul că, agentul îndumnezeirii noastre nu este reprezentat de cuvintele omului, fie ele chiar purtătoare de har, fie ele chiar și educative, aparținând, așadar, unei cunoașteri pur intelectuale, ci de Cuvântul lui Dumnezeu, de Logosul Său dumnezeiesc, întrupat pentru mântuirea noastră, prin voința Tatălui și prin puterea și conlucrarea Sf. Duh, căci Duhul Sfânt este Cel Care ne conduce într-o relație nouă cu Dumnezeu-Tatăl, prin care suntem îndumnezeiți. Pentru Sfinții Părinți, chiar actul mărturisirii credinței constituie un profund proces de cunoaștere, așa cum relevă însuși Simbolul de Credință Niceo-Constantinopolitan. Doar în Duhul Sfânt putem deveni părtași experienței Tainei inepuizabile a Dumnezeirii, o experiență ce se sustrage, însă, oricărei conceptualizări empiriste, oricărui limbaj sau forme de comunicare, dar care se deschide unei cunoașteri pe care Părinții o numesc *apofatică*, și care trece dincolo de limitele cunoașterii pur raționale, ale logicii rațional-discursive, concretizându-se, însă, în ceea ce tot Părinții numesc *experiență*. A experia înseamnă a fi părtaș la *T(h)eologia*, la cunoașterea ei; a rămâne atașat doar de raționalitatea empirică, a prețui mai mult rațiunea, nesocotind autoritatea Duhului, înseamnă, după cum arată Grigorie, marele teolog al Treimii, a părăsi credința.

A face teologie, *t(h)eologisi*, reprezintă exercitarea unui act spiritual care, la rândul său, decurge dintr-o experiență duhovnicească a tainei treimice descoperită în însăși cunoașterea pe care o mijlocește Logosul dumnezeiesc și în sfințenia care decurge din actul acestui tip de cunoaștere, înțelese ca paradigme ale îndumnezeirii umanului. Este, de fapt, ceea ce Părinții

din veacurile marilor controverse hristologice au ilustrat cu prisosință în scrierile lor, sau în slujirea lor – precum, bunăoară, Sf. Ioan Hrisostom care, în însuși actul slujirii sale, conturat nu de puține ori de interferența brutală a puterii seculare și a politicului, a demonstrat că sfințenia transcende orice interferență a umanului desacralizat –, deschizând, astfel, calea marilor sinteze teologice ale veacurilor postpatristice, ilustrate, de exemplu, de teologia Sfântului Fotie cel Mare, care, precum teologii palamiți de mai tarziu, remarcă raportul organic strâns dintre natură și har. Abordând problema sfințirii și împlinirii umanului în Fecioara Maria, patriarhul Fotie accentuează cu tărie că, orice intervenție a lui Dumnezeu depășește ordinea naturală. Evidențiind aceasta în raport cu crearea primului om, el arată că, actul în sine nu este un act al naturii, dar nici nu stă în contradicție cu aceasta, ci, mai degrabă, o potențează, ridicând-o în cadrele epectatice ale îndumnezeirii.

Consider că, atât prin studiile pe care le-am publicat în diverse reviste de specialitate sau în volumele unor manifestări științifice (pliate pe ideea de interdisciplinaritate) cât și prin manualele de Patrologie care au văzut lumina tiparului în anul 2015, dar și prin activitatea de zi cu zi de la catedră în cadrul Facultății de Teologie, precum și prin slujirea preoțească pe care am încercat să o modelez după modelele oferite de Sfinții Părinți, am contribuit la dezvoltarea disciplinei pe care o predau. Semnalele primite din interiorul comunității academice, mă îndreptățesc să cred că voi putea contribui și în viitor, la formarea de specialiști în acest domeniu de cercetare.